

днищем, конусоподібні з крутими (20-30⁰) задернованими схилами з виходами гіпсів, відкритими або закольматованими понорами.

Лісостепові ландшафти пліоценових горбисто-грядових і пліоцен-ранньоплейстоценових високотерасових рівнин. Глибина їх ерозійного розчленування становить 120-130 м. Вони простягаються суцільною смугою, завширшки 6-12 км, північно-західної орієнтації та на південній межі контактують з ландшафтами коритоподібних терасованих алювіально-лесових долин. Геологічну основу ландшафтів складають глини верхнього баденію з прошарками вапняків і мергелів, а також покривні лесоподібні суглинки. Основні ландшафтоутворюючі процеси тут – водна денудація й акумуляція. Тому фоновим типом місцевостей є схиловий, а його субдомінантними видами – схили межирічних гряд і долин малих річок та балок з такими видами урочищ, як: виположені горбисто-вершинні поверхні, пологі і спадисті делювіальні схили (3-12⁰) та сильно спадисті ярково-зсувні схили. В долинних місцевостях, крім уже названих, присутні ще й круті зсувні схили, які в комплексі з іншими утворюють вид місцевостей зсувних цирків у верхів'ях долин малих річок і балок. Функціонально важливим типом урочищ цих ландшафтів є днища долин таких видів: широкі (200-500 м) плоско-увігнуті днища долин малих річок і вузькі (25-50 м) виположені і полого нахилені (2-6⁰) днища балок.

Отже, ландшафтним комплексам Прут-Дністерського межиріччя властиве значне видове різноманіття – шість видів ландшафтів тут репрезентує вісімнадцять видів місцевостей і біля вісімдесяти видів урочищ.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ОСНОВІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (ДОСВІД РЕГІОНУ СТІРЛІНГ-КЛАКМАННАШИР, ШОТЛАНДІЯ, ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ)

Пугач А.С.

Комунальний заклад Сумської обласної ради «Сумський обласний академічний ліцей імені Дмитра Євдокимова»

Постановка проблеми. Існує критичний розрив між величезним, але латентним історико-культурним потенціалом України [12, 13] та успішною моделлю його капіталізації, продемонстрованою регіоном Стірлінг-Клакманнаншир. Шотландський успіх є результатом цілеспрямованого стратегічного планування, тоді як Україна стикається із системними

інфраструктурними, фінансовими та інституційними викликами, що посилюються наслідками війни [2; 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження є концепція опорного туристсько-рекреаційного каркасу (ОТРК), що розглядає туристичний простір як взаємопов'язану мережу ключових елементів: **ядр** (центри концентрації ресурсів), **ареалів** (ширші зони), **осей** (транспортні коридори та тематичні маршрути) та **локусів** (окремі об'єкти). Ця модель дозволяє діагностувати слабкі ланки системи, зокрема, ізолюваність українських «ядр» через нерозвиненість «осей» [4; 5]. Перетворення спадщини на туристичний продукт вимагає інтеграції **матеріальних** (замки, поля битв) та **нематеріальних** (історії, легенди, традиції) компонентів.

Виклад основного матеріалу.

Аналіз моделі Стірлінг-Клакманнаншир. Ефективність моделі забезпечується синергією між національною стратегією (*Tourism Scotland 2020*), регіональною інвестиційною угодою (*City Region Deal*) та місцевими планами (*Стратегія спадщини Стірлінга*). Регіон має чітко структурований ОТРК з ядрами (Замок Стірлінг, Монумент Воллеса), тематичними осями (*Clackmannanshire Tower Trail*) та ареалами (Національний парк Лох-Ломонд і Троссакс). Ключову роль відіграє квазі-незалежний орган *Historic Environment Scotland (HES)*, що забезпечує професійний менеджмент та фінансову стійкість [6; 8]. Інновації в інтерпретації спадщини, як у випадку реставрації Замку Стірлінг (£12 млн), що базувалася на академічних дослідженнях, призвели до значного зростання відвідуваності та доходів.

Імплементация в Україні: виклики та можливості. Український контекст характеризується системними проблемами: хронічне недофінансування, незадовільна інфраструктура, відсутність скоординованої національної стратегії та руйнівний вплив війни [2; 5]. На прикладі Сумської області, яка має 3465 пам'яток, але неконкурентоспроможний туристичний продукт, видно цей парадокс [3; 10]. Ключовими елементами для адаптації шотландського досвіду є:

- **Інституційна реформа:** Створення національного агентства за моделлю HES («Спадщина України»).
- **Тематична кластеризація:** Перехід від промоції ізолюваних об'єктів до створення інтегрованих маршрутів («Козацькі шляхи», «Садиби Слобожанщини»).
- **Партнерські моделі:** Стимулювання державно-приватного партнерства (кейс замку Сент-Міклош).

2. Моделювання ОТРК для українського регіону (приклад Сумщини). Застосування теорії ОТРК дозволяє структурувати стратегію:

визначення **ядр** (Суми, Глухів, Тростянець) та розробка **осей** (тематичні маршрути «Садиби Слобожанщини», «Гетьманський шлях»). Такий підхід перетворює набір розрізнених пам'яток на цілісний інвестиційний проєкт.

Висновки. Успіх Шотландії – це результат зрілої, інтегрованої екосистеми. Для України шлях уперед лежить через впровадження аналогічного стратегічного, професійного та колаборативного підходу. Це дозволить перетворити спадщину з тягаря збереження на двигун відновлення, національної ідентичності та економічного зростання. Рекомендовано розробити Національну стратегію розвитку туризму на основі спадщини, ініціювати створення агентства «Спадщина України» та впровадити фінансові стимули для приватних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Stirling & Clackmannanshire City Region Deal. Culture, Heritage & Tourism. URL: <https://www.stirclacksdeal.com/our-themes/culture-heritage-tourism/> (дата звернення: 28.09.2025).
2. Кудінова І. Культурна спадщина – бренд туристичної України // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Економіка. 2023. № 2. С. 29–42.
3. Стан та стратегічні завдання економіки підприємства: збірник тез. Черкаси, 2021. С. 51–53.
4. Теоретичні засади формування опорного туристсько-рекреаційного каркасу / За ред. М. П. Мальської. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 215 с.
5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
6. Historic Environment Scotland. Heritage Tourism Action Plan. URL: <https://www.historicenvironment.scot/about-us/news/new-heritage-tourism-action-plan-unveiled/> (дата звернення: 28.09.2025).
7. Stirling Council. Heritage Strategy to protect, preserve and enhance Stirling's historic assets. URL: <https://www.stirling.gov.uk/news/heritage-strategy-to-protect-preserve-and-enhance-stirling-s-historic-assets/> (дата звернення: 28.09.2025).
8. TOPOSOPHY. Development of a Monument & Community Support Strategy for Stirling Castle. URL: <https://www.toposophy.com/insights/development-of-a-monument--community-support-strategy-for-stirling-castle-scotland> (дата звернення: 28.09.2025).
9. University of Glasgow. Impact Case Study: Stirling Castle Palace Restoration. URL: (<https://impact.ref.ac.uk/CaseStudies/CaseStudy.aspx?Id=28493>) (дата звернення: 28.09.2025).
10. Cukr.city. Туристичні магніти Сумщини. URL: <https://cukr.city/city/2020/turystychni-mahnyty/> (дата звернення: 28.09.2025).
11. MD-Ukraine. Замок Сент-Міклош у Чинадійово. URL: https://md-ukraine.com/ua/page/105_zamok-sent-miklos-u-cinadijovo-istoria--podii--sogodenna---md-ukraine.html (дата звернення: 28.09.2025).
12. Нешатаєв Б.М., Корнус А.О. Природна і соціокультурна спадщина Сумської області як об'єкт екологічного туризму // Краєзнавство і туризм у соціокультурному розвитку особистості: Мат-ли II Міжнар. наук.-практ. конф. (Глухів, 24-25 лютого 2011 р. / Відп. ред. Корнева І.М. та ін. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – С. 3-6.
13. Корнус А.О., Корнус О.Г. Туристська інфраструктура Сумської області та її роль у стійкому розвитку регіону // Вісн. наук. досліджень Галицького ін-ту ім. В.Чорновола. Сер. Туризм. – 2006. – Вип.2. – С. 6-11